

**SEVGİ, OTORİTE VE AİLEDE TANINMA KRİZİ: KAFKA’NIN DÖNÜŞÜMÜNE
FROMMCU BİR YAKLAŞIM****Love, Authority, and the Crisis of Recognition in the Family: A Frommian Approach to
Kafka’s *The Metamorphosis***Gülistan Avşar¹, Şeyma Olcay Kaplan²**ÖZET**

Franz Kafka’nın *Dönüşüm* adlı kısa romanı, modern bireyin aile içindeki konumunu, değer görme ölçütlerini ve sevgi ilişkilerinin araçsallaştırılma biçimlerini ele alan çarpıcı bir edebî yapıttır. Gregor Samsa’nın dönüşümü, yalnızca fiziksel bir değişimi değil, aynı zamanda bireyin işlevsel roller üzerinden tanımlandığı bir toplumsal düzende insan olarak tanınma hakkını yitirişini simgeler. Bu çalışma, *Dönüşüm*’ü Erich Fromm’un sevgi, otorite ve yabancılaşma kuramları temelinde incelemektedir. Fromm’a göre sevgi, edilgin bir duygu değil; bilgi, sorumluluk, saygı ve ilgiyi içeren üretken bir eylemlilik hâlidir. Ancak Kafka’nın anlatısında, aile üyeleri arasındaki ilişkiler bu üretken boyutlardan yoksun, koşullu ve faydaya endekslenmiş bir yapıda sunulur. Gregor’un ailesine duyduğu bağlılık, özgür bir sevgi ilişkisi yerine, içselleştirilmiş bir görev ahlaki ve borçluluk duygusu etrafında şekillenir. Bu durum, Fromm’un “koşullu sevgi” eleştirisinin edebî düzlemdeki karşılığı olarak değerlendirilmektedir. Roman boyunca karakterlerin davranış örüntüleri ve diyalogları, Fromm’un sevgiyi ahlaki sorumlulukla bütünleştiren yaklaşımı çerçevesinde; saygı, sorumluluk, ilgi ve bilgi boyutlarını içeren kodlama kriterleri esas alınarak çözümlenmiş ve bu temalar üzerinden nitel içerik analizi yöntemiyle yapılandırılmıştır. Çalışmada ayrıca eser özelinde, irrasyonel otorite ve yabancılaşma gibi kavramlar aracılığıyla, modern kapitalist toplumun aile ilişkilerini nasıl işlevselleştirdiği, bireyin öz değerini nasıl dışsal beklentilere bağladığı ortaya konulmaktadır. Kafka’nın çizdiği aile yapısı, etik tanınmanın ortadan kalktığı, aidiyetin performansa bağlandığı, sevginin ise sürdürülebilir bir bağ olmaktan çıkarak sessiz bir dışlama mekanizmasına dönüştüğü bir norm alanını temsil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Franz Kafka, Dönüşüm, otorite, yabancılaşma, aile.**ABSTRACT**

Franz Kafka’s short novel *The Metamorphosis* is a striking literary work that explores the position of the modern individual within the family, the criteria of recognition, and the instrumentalization of love relations. Gregor Samsa’s transformation symbolizes not merely a physical change but also the loss of the right to be acknowledged as a human being in a social order where individuals are defined through functional roles. This study examines *The Metamorphosis* through Erich Fromm’s theories of love, authority, and alienation. For Fromm, love is not a passive emotion but a productive activity that encompasses knowledge, responsibility, respect, and care. In Kafka’s narrative, however, family relations lack these productive dimensions and are portrayed instead as conditional and utility-driven. Gregor’s devotion to his family is shaped not by a free and reciprocal bond of love but by an internalized ethic of duty and a sense of indebtedness. This dynamic constitutes the literary embodiment of Fromm’s critique of “conditional love.”

Throughout the novel, characters’ behavioral patterns and dialogues are analyzed in light of Fromm’s conception of love as an integration of moral responsibility, using coding criteria based on respect, responsibility, care, and knowledge, and structured through qualitative content analysis. The study further demonstrates, via the concepts of irrational authority and alienation, how modern capitalist society instrumentalizes family relations and ties the individual’s self-worth to external expectations. The family structure Kafka depicts represents a normative sphere in which ethical recognition disappears, belonging is tied to performance, and love ceases to be a sustainable bond, becoming instead a silent mechanism of exclusion.

Keywords: Franz Kafka, The Metamorphosis, authority, alienation, family.

1. ORCID: 0000-0003-2639-5621
2. ORCID: 0000-0003-3024-6602

1. Doktora öğrencisi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kadın ve Aile Çalışmaları Ana Bilim Dalı, gulistan.avsar@ogr.hbv.edu.tr
2. Doktora öğrencisi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kadın ve Aile Çalışmaları Ana Bilim Dalı, kplnseyma.27@gmail.com

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International license.
Bu makale Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır

EXTENDED ABSTRACT

Franz Kafka's *The Metamorphosis* remains one of the most widely examined texts of modern literature, inviting interpretations through philosophical, psychoanalytic, and sociological frameworks. This study adopts a Frommian perspective to analyze how love, authority, and alienation structure the familial dynamics within the novella. Gregor's transformation is treated not merely as a physical metamorphosis but as a symbolic enactment of the individual's diminishing recognition within a utilitarian value system that governs modern kinship. Drawing on Erich Fromm's theories of love, irrational authority, and alienation, the article explores how emotional bonds—traditionally associated with intimacy and mutual care—are gradually displaced by performance-oriented norms.

Fromm defines love as a productive activity, composed of care, responsibility, respect, and knowledge. Unlike Freud's biologically driven account of attachment, Fromm situates love within the realm of moral responsibility and relational reciprocity (Fromm, 1956/1995). For him, authentic love cannot be reduced to sentiment; it is an active engagement that nurtures both the self and the other. A family, in this sense, is the first social sphere where individuals encounter the possibility of unconditional love. Yet in modern capitalist societies, these bonds are reshaped according to utility, transforming love into a conditional and transactional experience. *The Metamorphosis* provides a stark dramatization of this dynamic: Gregor's value to his family rests on his economic contribution, and once this ceases, affection gives way to rejection and hostility.

Gregor's relationship with his parents epitomizes this collapse. His father embodies what Fromm terms "irrational authority," an authority rooted not in wisdom but in coercion, obedience, and fear. The father's violent outbursts and rigid demands mirror a patriarchal model of domination, one that enforces compliance through punishment rather than dialogue. The mother, by contrast, illustrates passive acquiescence, vacillating between initial care and eventual withdrawal, reflecting how maternal love—when stripped of its "bal" dimension of joy and affirmation (Fromm, 1982)—dwindles into mere obligation. Grete's trajectory from caregiver to accuser further underscores the erosion of unconditional bonds: her shift represents the family's collective internalization of conditional affection.

The novella also stages the broader social logic of commodification. Gregor's existential worth is calculated in terms of his productive capacity; when this is lost, he becomes an intruder, even a contaminant, within the household. This aligns with Fromm's critique of capitalist alienation, in which human beings are estranged from their creative potential and reduced to instruments of labor. Kafka illustrates the psychological toll of this estrangement not through overt violence but through the gradual withdrawal of recognition—a process culminating in Gregor's silent death.

Finally, the study situates Kafka's text within a Foucauldian frame. The family operates as a microcosm of disciplinary power, producing obedient subjects through surveillance, silence, and ritualized control. The father's coercion, the family's complicity, and Gregor's self-blame exemplify how modern power functions less by external force than by internalized discipline. Thus, *The Metamorphosis* resonates with both Fromm's socio-psychological insights and Foucault's theory of subject formation.

In conclusion, Kafka's novella dramatizes the ethical collapse that occurs when love becomes conditional and recognition contingent on performance. By foregrounding the interplay between alienation, irrational authority, and the commodification of intimacy, a Frommian reading underscores the urgent need to reimagine the emotional architecture of family life in modern society.

GİRİŞ

Franz Kafka'nın *Dönüşüm* (*Die Verwandlung*, 1915) romanı, modern bireyin aile içindeki konumunu, aidiyet arayışını ve işlevsizlikle karşılaştığında maruz kaldığı yabancılaşmayı anlatan çarpıcı bir edebî yapıttır. Kafka'nın eserinde aile temelinde biyolojik bir birlikteliğin olduğu, aynı zamanda bireyin değerinin sınındığı ve yeniden tanımlandığı bir sosyal kurum olarak kurgulanır.

Gregor Samsa'nın bir sabah dev bir böceğe dönüşmesiyle başlayan anlatı, bedensel değişimin yanı sıra ailesiyle kurduğu sevgi ve sorumluluk ilişkilerindeki kırılmayı da görünür kılar. Ortaya çıkan bu kırılma, bireyin dış dünyadan ve aile bağlarından kopabileceğini hatırlatan güçlü bir alegori niteliğindedir (Corngold, 1973).

Kafka'nın anlatıları, sıklıkla Freud'un bilinçdışı korkular, suçluluk duygusu ve otorite figürleri kavramlarıyla psikanalitik bir çerçevede okunmuştur (Oruç, 2022; Sarı, 2011). Ancak Freud merkezli okuma, Kafka'nın metinlerini bireysel psikolojiye indirgeme riski taşır; aile ve tahakküm temalarının kavranabilmesi için sosyo-ekonomik bağlamın da dikkate alınması gerekir. Bu çerçevede Erich Fromm'un yaklaşımı öne çıkar.

Freud'dan etkilenmekle birlikte Fromm, sevgi kavramını biyolojik dürtülerden ziyade özgürlük, sorumluluk ve karşılıklılık ilkeleri üzerine temellendirmiştir. Ona göre sevgi, edilgen bir duygu değil; ilgilenme, saygı, sorumluluk ve tanımayı içeren üretken bir eylemdir. Aile, bireyin sevgiyi ilk kez deneyimlediği alandır; fakat modern kapitalist toplumda sevgi ilişkileri koşullu hâle gelerek özgürleştirici niteliğini yitirir (Fromm, 1982). Gregor'un üretim sürecine katılamaması, ailesinin ona yönelik şefkatini zayıflatır; böylece sevgi, koşulsuz bir bağ olmaktan çıkıp ekonomik faydaya bağımlı hâle gelir. Kafka'nın aile tasvirinde koşullu sevgi ilişkileri Fromm'un kuramsal çerçevesiyle açıklanabilir; fakat aynı anda onun normatif sevgi modelinin sınırları açığa çıkar. Yabancılaşmış bağların yalnızca ahlaki bir yoksunlukla değil, kapitalist üretim ilişkilerinin yapısal etkileriyle belirlenmiş olması, eserin çok katmanlı bir okumasını gerektirir.

Eser, modern edebîyatın en çok tartışılan ve disiplinlerarası analizlere en açık metinlerinden biridir. Alegorik yapısı, felsefi, sosyolojik, psikolojik ve edebî perspektiflerden yapılan okumalarla geniş bir akademik literatür oluşturmıştır. Çalışmalarda; yabancılaşma (Gündüz, 2011; Keskin, 2016; Deligöz, 2024), iletişimsizlik (Koncavar, 2013), sosyal dışlanma (Satır & Bal, 2018), bireysel değersizlik (Bulut, 2019), iktidar ilişkileri (Lestienne, 2020) ve varoluşsal sıkışmışlık (Moslehuddin, 2021; Rasheed vd., 2021) temaları etrafında değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, örgütsel yabancılaşma (Tükel, 2012), edebî karşılaştırmalar (Arık, 2013; Karababa, 2018), mekânsal anlatı (Ayberk, 2025) ve anlatıcının kimliği (Sehrawat, 2017) bağlamlarında da incelenmiştir. Gregor Samsa karakteri, Heideggerci "Dasein" anlayışıyla (Gökçe & Armağan, 2015) ve psikolojik-felsefi yönleriyle (Kohzadi vd., 2012) yorumlanarak, modern bireyin kimlik krizi ve toplumsal konumlanışı için simgesel bir figüre dönüşmüştür.

Mevcut literatür, eserin farklı yönlerini ortaya koymuş olsa da, *Dönüşüm*'ün sevgi-yabancılaşma ekseninde, modern değer sistemlerinin aile ilişkilerinde yarattığı dönüşümleri Fromm'un kuramı çerçevesinde inceleyen araştırmalar sınırlıdır. Çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı ve kavramsal edebî çözümleme yöntemiyle, Gregor, Grete, baba ve anne karakterlerinin söylem ve davranış örüntüleri üzerinden çağdaş aile yapısına ilişkin eleştirel bir okuma geliştirmeyi hedeflemekte ve iki aşamadan oluşmaktadır: İlk aşamada Fromm'un sevgi-yetke-yabancılaşma eksenindeki kavramlar kuramsal çerçevede incelenecek; ikinci aşamada, eser, Gregor'un aile içindeki konumu, anne-baba sevgisinin koşulsuz/koşullu düzenekleri, babanın rasyonel/irrasyonel yetke figürü ve emeğin metalaşması Frommcu terimlerle incelenecektir.

1. Kuramsal Çerçeve: Erich Fromm’da Sevgi, Otorite ve Yabancılaşma

Erich Fromm, psikanaliz geleneğini Freud’dan devraldığı içgörülerle, Marksist toplumsal çözümlemeyi bir araya getirerek bireyin duygusal ve toplumsal varoluşunu açıklayan, insanın ruhsal yapısını içsel süreçler ve emek ilişkileri, otorite biçimleri ve kültürel kurumlarla kurduğu karşılıklı etkileşim bağlamında ele alan, özgün bir model geliştirmiştir (Fromm, 1982). Çalışmaya konu eser *Dönüşüm*’deki aile yapısı, otoriteyle ilişkileri ve emeğinin araçsallaştırılması; koşullu sevgi, baskı ve performansa dayalı değer atfı ekseninde Fromm’un kavramlarıyla incelenebilecek bir yapıya sahiptir (Fromm, 2015; Wardani vd., 2022).

Fromm (1985)’a göre sevgi; ilgilenme, sorumluluk, saygı ve bilgi olmak üzere dört temel bileşenden oluşur. Bu bileşenler ilk kez aile içinde, özellikle de ebeveynlerin kişilik yapıları ve birbirleriyle kurdukları ilişkiler aracılığıyla somutlaşır. Anne ve baba, çoğu durumda toplumun idealleştirdiği karakter niteliklerini temsil ettiğinden, çocuk bu ilişkisel yapı aracılığıyla toplumun onayladığı kişilik özelliklerine yönelir. Söz konusu aktarım değer temelli olduğu kadar duygulanımsal bir boyut da taşır. Fromm’a göre sevgiyle çevrili bir ortamda büyüyen çocuk, kendini hem güvenli hem de değerli hissederken; çatışmalı, kayıtsız ya da düşmanca tutumlar bireyin gelişiminde yıpratıcı izler bırakır.

Öte yandan kültürel olarak kurumsallaşmış çocuk eğitimi pratikleri, bu aktarımı pekiştirici bir rol oynar. Fromm’un perspektifine göre kişilik, sadece bireyler arası ilişkilerle değil, aynı zamanda bireyin içinde yer aldığı kültürel yapının değerler sistemiyle de şekillenir. Bu çerçevede aile, bir yandan ebeveyn karakteri üzerinden, diğer yandan da toplumsal normlara uygun pedagojik stratejiler aracılığıyla çocuğun toplumsallaşmasını mümkün kılar. Nihai hedef, bireyin hem öznel özgürlüğünü geliştirebilmesi hem de toplumsal bütünlüğe yapıcı bir ilişki kurabilecek üretken bir benlik kazanmasıdır (Fromm, 1982, s.96).

Fromm’un sevgi anlayışı, psikanalitik kuramdan özellikle Freud (2011)’un görüşlerinden etkilenir. Freud’a göre doğum sonrası dönem, bebek için varoluşsal bir kırılma anıdır; anne rahminde bütünlük içinde yaşayan bebek, doğumla birlikte dış dünyaya maruz kalır. Travmatik kopuşu telafi eden şey, annenin sunduğu bakım ve şefkattir. Bebek, haz veren nesnelerle –besin, sıcaklık, temas– annesini özdeşleştirir ve dış gerçekliği, yalnızca içsel ihtiyaçlarına verdiği yanıt oranında tanımlar. Çocuk, gelişimle birlikte sevmek sevilme ister; annesine kendi emeğiyle bir şey vermek, ilk kez sevginin pasif alıcılığından aktif üretimine geçişin habercisidir.

Anne ve baba sevgisini bireysel gelişim açısından tamamlayıcı iki temel yapı olarak değerlendiren Fromm (1985)’a göre, anne sevgisi koşulsuzdur; çocuk sadece var olduğu için sevilir. Bu sevgi, çocuğa dünyada kabul gören bir varlık olduğu duygusunu kazandırır ve temel güven duygusunun inşasını sağlar. Baba sevgisi ise koşulludur; çocuğun davranışları, başarıları ve ahlaki tutumları üzerinden şekillenir. Baba, kural ve disiplinin temsilcisidir; bireyin dış dünya ile baş edebilmesi için gerekli olan sorumluluk duygusunu kazandırır. İki sevgi biçimi arasında kurulacak denge, bireyin psikolojik bütünlüğü açısından belirleyicidir. Dengenin bozulduğu durumlarda ise nevrotik gelişim modelleri ortaya çıkar.

Gregor’un annesiyle ilişkisi, bakım ve şefkat boyutunda süreklilik gösterirken, dönüşüm sonrası bu sevgi giderek kırılma eğilimindedir. Baba ise Fromm’un koşullu sevgi tanımına uygun biçimde, Gregor ekonomik katkı sağladığında kabul edici; çalışamaz duruma geldiğinde ise reddedici, cezalandırıcı ve otoriterdir. Bu tablo, sevgi bağlarının fayda ve performansa indirgenmesini görünür kılar. Fromm’a (1985) göre psikolojik bütünlük, anne şefkati ile baba otoritesinin dengeli bütünlüşmesine bağlıdır; dengenin bozulması kişilik sorunlarına yol açar.

Fromm’un (1985) sevgiyi kişilerarası bir ilişki biçiminin ötesinde, toplumsal bir karakter yönelimi olarak ele alması, onun modern kapitalist toplum eleştirisiyle yakından ilişkilidir. Kapitalist sistem, sevgiyi bir üretim ve emek süreci olarak değil; sahip olunması gereken, tüketilebilir bir değer olarak

yeniden tanımlar. Sevgi, böylece “doğru kişiyi bulduğunda kendiliğinden ortaya çıkan” bir deneyim biçimi olarak kodlanır. Oysa Fromm’a göre sevgi, doğru nesneyi bulmaktan ziyade sevme kapasitesinin geliştirilmesine dayanır. Söz konusu yaklaşımın terk edilmesi, sevgide emeğin, sorumluluğun ve bağlılığın yerini beklenti, faydacılık ve geçiciliğe bırakır. Ortaya çıkan dönüşüm, romantik ilişkileri ve mahremiyetin en yoğun biçimde deneyimlendiği aile kurumunu da derin biçimde dönüştürür.

Dönüşümün öznesi olan modern birey, ilişkilerini süreklilik yerine performans ve fayda ilkelerine göre şekillendirir; duygusal bağların niteliği karşılıklı yarar dengesiyle belirlenir. Fromm’a göre birey, geleneksel aidiyetlerden özgürleşmiş olsa da yalnızlaşmış ve köksüzleşmiştir. Kimliğini sahip oldukları üzerinden tanımlar, kendisini bir “meta” gibi sunar; sevgi ve bağlılığı ise uzun vadeli emek ve sorumluluk yerine kısa süreli tatmin ve geçici ilişkiler üzerine kurar (Fromm, 1982).

Gregor’un aile içindeki konumunun hızla zayıflaması, sevgi anlayışındaki koşullu–koşulsuz ayrımı görünür kılar. Üretime katılamaması, şefkatin kapitalist fayda mantığına indirgenmesine yol açar. Fromm (1985), anne sevgisini koruyucu olmanın yanı sıra “süt” (fiziksel ihtiyaçların karşılanması) ve “bal” (yaşama sevinci ve varoluş coşkusu) metaforlarıyla açıklanan varoluşsal destek biçimi olarak tanımlar. Gregor’un dönüşümüyle annedeki başlangıçtaki koruyuculuk tedirginliğe ve mesafeye dönüşür; koşulsuz kabulün temsil ettiği “bal” işlevi giderek kaybolur. Böylece anne figürü, bireyleşmeyi destekleyen değil, yabancılaşmayı derinleştiren bir konuma yerleşir (Kafka, 2015).

Fromm (1982), otoriteyi iki biçimde tanımlar: bireyin gelişimini destekleyen “akılcı yetke” ve itaati zorunlu kılan “akıl dışı yetke.” Akıl sağlığı yerinde olan birey, üretkenlik kapasitesini koruyan ve dünyayla kurduğu ilişkilerde yabancılaşmaya düşmeyen kişidir. Bu birey, dış dünyaya karşı sevecen ve anlamlı bağlar kurar; akıl yürütme yetisini, gerçekliği nesnel biçimde kavramak ve anlamlandırmak amacıyla kullanır. Kendini biricik ve bölünemez bir bütünlük içinde algılayarak, aynı zamanda diğer insanlarla varoluşsal bir bağlılık hisseder. Otoriteye karşı tutumu seçici ve bilinçlidir; akıldışı ve baskıcı yetkeye boyun eğmeyi reddederken, rasyonel temellere dayanan ve eleştirel düşünceyle uyumlu otorite biçimlerini gönüllü olarak kabul eder. Yaşamı statik bir süreç olarak değil, sürekli bir yeniden doğuş imkânı olarak değerlendirir; varoluşu, kendisine sunulmuş en değerli armağanlardan biri olarak görür ve bu bilince uygun bir yaşam biçimi inşa etmeye çalışır.

Fromm (1982), yabancılaşmayı bireyin öz varlığından, yaratıcı potansiyelinden ve toplumsal bağlarından kopuş olarak tanımlar. Kapitalist üretim sürecinde emek, üründen ve kullanım amaçlarından ayrıldığında işçi kendi yaratımına yabancılaşır. Fromm’un “putlaştırma” metaforu, bireyin ürettiği nesne ve kurumları kendisinden üstün konumlandırarak onlara boyun eğişini ifade eder. Böylece yabancılaşma, hem öznel kimliğin çözülmesine hem de toplumsal ilişkilerin zayıflamasına yol açar.

Yabancılaşma, kapitalist üretim ilişkilerini aşarak, aile, din ve devlet gibi kurumsal yapılar da bireyin benlik inşasını kuşatır. Özellikle “sevgi” kavramı, Fromm’un çözümlemesinde, kişinin kendi yaratıcı yetilerini bir başkasına yansıtıp bu yansımaya boyun eğmesiyle şekillenen bir tür putlaştırma davranışı olarak değerlendirilir (Fromm, 1982). Aile gibi temel toplumsal kurumlarda bireyin özne olma kapasitesi bastırılır; varoluş, üretken bir bütünlükten ziyade işlev temelli bir konum üzerinden deneyimlenir. Süreç, ekonomik işlevsizlik ya da duygusal yoksunlukla sınırlı kalmaz, aynı zamanda bireyin varoluşsal anlam arayışında yaşadığı kırılmayı da kapsar. Yabancılaşmanın en ağır biçimi, sevgi ilişkilerinin nesneleşme sürecine dahil edilmesidir. Aile üyeleri birbirine duygusal varlıklar olarak yaklaşmak yerine, üstlendikleri roller üzerinden ilişki kurar.

Fromm (1982)’a göre sağlıklı bir toplum ve aile, bireyin sevme kapasitesini geliştirerek özgürleşmesini mümkün kılmalıdır. Modern birey, kendi yaşamını da tıpkı bir ekonomik girişim gibi değerlendirmeye başlar; anlamı, değeri ve süregitmesi, başarı ve başarısızlık terazisinde ölçülür. Fromm bu durumu, yaşamı “bilanço çıkarılan bir girişim” gibi gören modern zihniyetin bir sonucu olarak değerlendirir. Ona göre, birey kayıpların kazançlardan fazla olduğunu düşündüğünde ve artık bu kayıpları telafi edemeyeceği kanaatine vardığında, tıpkı iflas eden bir şirketin tasfiyesi gibi, yaşamını sonlandırma eğilimi gösterebilir. Gregor’un çalışamaz hâle gelmesiyle aile içindeki değerinin hızla azalması ve

giderek yok sayılması, modern zihniyetin insanı işlevine indirgediği yapının edebî düzlemde çarpıcı bir yansımasıdır.

2. Analiz: Frommcu Bir Dönüşüm Okuması

Kafka'nın *Dönüşüm* adlı anlatısında, birey görünürde fiziksel ve biyolojik bir dönüşüme uğrasa da aslında aidiyet, değer ve tanınma gibi temel insani ihtiyaçlarının işlevsellik üzerinden yeniden belirlendiği bir süreçle maruz kalır. Gregor Samsa'nın ailesiyle ve çalıştığı işle kurduğu ilişkiler, Erich Fromm'un sevgi, sorumluluk ve yabancılaşma kuramları çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireyin kendi öznel varlığına karşı nasıl yabancılaştırıldığını gösteren güçlü ipuçları barındırır. Özellikle sevgi ve sadakat gibi insani ilişkiler, özgürce kurulan bağlar olmaktan çıkarak görev, borç ve beklentiye dayalı birer yükümlülük hâline gelir. Bu bağlamda Gregor'un ailesine duyduğu sorumluluğun, özgür bir sevgiden çok, içselleştirilmiş bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı "Anne babamı düşünmesem kendimi tutamaz, şimdiye dek çoktan işten ayrılırdım; patronun karşısına dikilir neler düşündüğümü onun yüzüne haykırırdım" (Kafka, 2015, s. 7) ifadesinden anlaşılır.

Gregor Samsa'nın çalıştığı işe duyduğu derin hoşnutsuzluk, bireysel bir memnuniyetsizliğin ötesinde, Erich Fromm'un (1985) tanımladığı yabancılaşma sürecinin varoluşsal bir belirtisi olarak okunmalıdır. Fromm'un sevgi anlayışında yer alan "ilgilenme, sorumluluk, saygı ve bilme" bileşenleri, üretken bir öznelliği ve özgür iradeyi temel alan ilişki biçimlerini gerektirir. Gregor'un ailesine duyduğu sorumluluk, sevginin üretken bileşenlerinden değil, içselleştirilmiş bir görev bilinci ve borçluluk duygusundan kaynaklanır. Sevgi, öznel arzuların bastırıldığı ve işlevselliğe indirgenen bir yükümlülük biçimine dönüşür. Gregor'un emeği, varoluşunu gerçekleştirme aracı olmaktan çıkarak aile borcunun telafisine hizmet eden bir enstrümana indirgenir. Fromm'un (1982) yabancılaşma tanımıyla örtüşen süreçte, birey emeği üzerindeki sahipliğini kaybeder; arzular dışsal beklentilere tabi olur ve benlik işlevsel bir konuma sıkışır. Aile içindeki kabul, Gregor'un ekonomik katkısına bağlıdır; üretkenlik ortadan kalktığında denge bozulur. Fromm'un "babasal sevgi" olarak adlandırdığı, performansa dayalı koşullu sevgi biçimi de Gregor'un "faydasız" görülmesiyle birlikte çöker (Fromm, 1985).

Anlatının ilerleyen bölümlerinde, Gregor'un fiziksel dönüşümünün yanı sıra ailesiyle olan duygusal bağlarının da kademeli biçimde çözüldüğü gözlemlenir. Kendi bedeninden ve sesinden tiksilmesi, Fromm'un yabancılaşmış birey tanımının edebî bir tezahürüne dönüşür. Aile tarafından anlaşılmayan ve giderek insan yerine konmayan Gregor, özne olmaktan çıkar; evin içinde saklanması gereken, varlığıyla utanç uyandıran bir nesneye indirgenir. Kafka'nın anlatısı, bu yönüyle Fromm'un üretken sevgi ve özgürlükle bütünleşmiş benlik inşasına karşıt bir yabancılaşma alegorisine dönüşür. Kafka'nın anlatısı, bu yönüyle Fromm'un üretken sevgi ve özgürlükle bütünleşmiş benlik inşasına karşıt bir yabancılaşma alegorisine dönüşür. Özellikle aile içi iletişimin biçimi, Gregor'un benlik değerini nasıl kurduğu ya da yitirdiği konusunda önemli ipuçları barındırır:

"Gregor! dedi bir ses, annesiydi bu. Saat altı kırk beş oldu. Yola çıkman gerekmiyor mu? Annesinin o yumuşacık sesi!" (Kafka, 2015, s. 8).

Gregor'a yönelik sesleniş, yüzeyde sevecen bir aile ilgisi gibi görünse de, duygusal ihtiyaçlardan çok toplumsal görevleri önceleyen işlevsel bir sevgi anlayışını açığa çıkarır. Gerçek sevgi, bireyleşmeyi destekleyen, içsel ihtiyaçlara duyarlı ve duygusal süreklilik taşıyan bir ilişkidir (Fromm, 1985). Ancak anlatıdaki anne figürü, Gregor'un ruhsal ve bedensel durumunu gözetmek yerine, işe yetişip yetişmediğine odaklanır. "Yola çıkman gerekmiyor mu?" ifadesi, zamana endeksli, işlev temelli bir sevginin göstergesi hâline gelir.

Fromm'un (1982) sevgiyi üretkenliğe indirgenen bir değer ölçütü olarak tanımlaması, anne karakteriyle başlamış gibi görünse de aile içi hiyerarşik düzenin diğer üyeleri tarafından da pekiştirilir. Özellikle baba figürü, otoritenin işlevsel değil, baskıcı ve akıl dışı biçimde kurulduğu bir ilişki örüntüsünü görünür kılar.

"Babası, diğer yandaki kapıyı yavaş ama ısrarlı biçimde yumruklamaya başlamıştı. Gregor! Gregor!" (Kafka, 2015, s. 9).

Baba figürünün Gregor’a yönelik fiziksel müdahalesi, sevgiden kaynaklanmaz; Fromm’un tanımladığı akıl dışı yetkenin güç temelli doğasından beslenir. Fromm’un (1982) “akıl dışı yetke” kavramsallaştırmasına göre otorite, meşruiyetini bilgi ya da sevgiden türetmez, korku ve fiziksel güce dayanır. Baba, Gregor’un durumunu anlamaya çalışmaksızın onu işe zorlayan buyurgan bir tutum sergiler. Böyle bir otorite anlayışında amaç, bireyin gelişimini desteklemek yerine onu işlevsel ve itaatkâr hâlde tutmaktır. Kafka’nın anlatısındaki sahne, aile içindeki irrasyonel ve sevgisiz otorite yapısını açığa çıkarır. Gregor’un dönüşümüne verilen tepki, bireyin değerinin insani nitelikler üzerinden değil, ekonomik fayda üzerinden belirlendiği yabancılaştırıcı ilişkiler ağını serimler.

“Bu kez babası, soldaki odadan seslendi Gregor! diye, Müdür Bey geldi, Gregor! Neden sabah treniyle yola çıkmadığını soruyor... Annesi, babası sözünü tamamlamadan Müdür Bey’e dönmüş, oğlum rahatsız galiba, demişti...” (Kafka, 2015, s.13).

Gregor’un babası, bu sahnede adeta Müdür Bey’in sözcülüğünü üstlenir. Oğlunun fiziksel ve ruhsal durumuna kayıtsız kalan baba, işverenin beklentilerini ev içi düzene tercüme eden bir “düzen koruyucu”ya dönüşür. Fromm’un (1982) akıl dışı otorite tanımına göre bu tür figürler bireysel gelişimi gözetmektense itaati önceleyen bir otorite biçimini temsil eder. Anne figürünün tavrı ilk bakışta daha yumuşak görünür; ancak Fromm’un (1985) sevgi tanımıyla tam örtüşmez.

Anne, Gregor’u korur gibi davranırken onu aynı zamanda “itibarlı bir çalışan” olarak sunmaya çalışır. Sevgi, bireyin ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade toplum gözündeki saygınlığı korumaya yönelmiş savunmacı bir jest hâline gelir. “Akıllı hep iştedir” ifadesi, Gregor’un duygusal durumu hakkında kaygı taşımaktan çok onun sadakatini yüceltme amacına hizmet eder. Her iki ebeveynin yaklaşımı da Fromm’un kapitalist toplumlarda sevginin nesneleşmesine ilişkin eleştirisiyle kesişir: sevgi, onaylama pratiğine indirgenir; bireyin içsel krizleri yerine dışsal performansı esas alınır. Böylece Gregor’un yaşadığı yabancılaşma, bireysel bir deneyimden çıkarak kolektif bir aile durumuna dönüşür.

“Gregor henüz buradaydı, ailesini yüzüstü bırakmak gibi bir niyeti de hiç yoktu” (Kafka, 2015, s. 14).

Özgürlükten Kaçış (1941) adlı eserinde Fromm, bireyin özgürlükle baş edemediği durumlarda, kendini dışsal beklentilere teslim ederek “benlik yanılması” içine sürüklendiğini belirtir. Bu yanılma, bireyin kendi yaşamını yönettiğine inanmasına karşın, düşünce ve davranışlarının büyük ölçüde otorite ve toplumsal roller tarafından belirlenmesidir. Böylece sevgi, bireyin gelişimini destekleyen özgülleştirici bir bağ olmaktan çıkar; yabancılaştırıcı bir boyun eğme ilişkisine evrilir.

Gregor’un kararlılığı, benliğini ailesine adanmış bir bireyin iç sesi olarak değerlendirilmelidir. Bu durum, aynı zamanda onun yabancılaşma düzeyinin ne denli derinleştiğini ortaya koyar. Fromm’a göre (1982), bireyin öz varlığıyla kurduğu bağ zayıfladıkça, dışsal talepleri içselleştirir ve onlara sadakat gösterir. Gregor da fiziksel ve psikolojik tükenmişliğine rağmen, ailesine fayda sağlama arzusuna tutunur; arzularından ve benliğinden giderek uzaklaşır. Dolayısıyla “yüzüstü bırakmama” yönelimi, varoluşunu kendi iç bütünlüğü üzerinden değil, başkalarının memnuniyeti üzerinden tanımladığının göstergesidir. Kafka’nın anlatısında anne figürünün şefkatli çıkışı ve ailenin kısa süreli anlayış çabası, Gregor’un bir an için yeniden kabul gördüğünü hissetmesine yol açar:

“İnsaf! diye haykırdı ağlamaya başlayan annesi, belki gerçekten çok hastadır, biz de onun acısını artırmaktan başka bir şey yapmıyoruz. (...) Gregor’un rahatsızlığının ciddi olduğuna inanıyor, ona yardım etmenin yollarını araştırıyorlardı... Kendini yeniden insanların arasına kabul edilmiş olarak görüyordu.” (Kafka, 2015, ss. 16-17).

Gregor’un ailesinden gelen kısa süreli ilgi, Fromm’un sevgi tanımındaki “ilgilenme” ve “sorumluluk” öğelerine yaklaşır görünse de, tepkisel ve süresiz niteliği nedeniyle kalıcı bir ilişki biçimi sunmaz. Annenin “İnsaf!” haykırışı, Gregor’un ilk kez bir işlev değil, acı çeken bir varlık olarak tanınmasıdır. Ancak Fromm’un (1985) sevgiye yüklediği derinlik ve süreklilik ölçütleri bu sahnede karşılık bulmaz.

Yüzeysel ilgiden duyulan büyük rahatlama, Fromm’un yabancılaşma kuramında tarif ettiği kırılan benlik yapısını işaret eder. Gregor, öz-değerini içsel bir temele değil, dışsal onaya dayandırır. Kafka’nın

anlatısında, “kendini yeniden insanların arasına kabul edilmiş olarak gördüğü” (Kafka, 2015, s. 17) ifadesi bu kırılmanın açık örneğidir. Sosyal kabul, aidiyet ve varoluşsal geçerlilik anlamı taşır. Fromm’a göre (1982), bireyin kendi değerini başkalarının beklentilerine göre tanımlaması, içsel merkezin dışsal otoritelere teslimidir. Gregor’un annesinden gelen birkaç yumuşak söz veya babasının alışılmadık biçimde yumuşak bakışı karşısında hissettiği orantısız huzur, varlığını dışsal tepkilerle tanımladığını gösterir. Böylece benliğin sınırları, içsel bütünlükle değil, başkalarının tutumlarıyla çizilir. Gregor’un kısa süreli rahatlama anı, çok geçmeden ebeveynlerin dönüşüm karşısındaki duygusal çöküşleriyle kesintiye uğrar:

“Babası, Gregor’u odasına geri göndermek isteyen, neredeyse düşmanca bir tavırla yumruklarını sıktı. (...) göğsü sarsıla sarsıla ağlamaya başladı” (Kafka, 2015, ss. 18–19).

Tepkiler, Fromm’un (1985) sevgiyi tanımlarken vurguladığı “sorumluluk” ve “bilme” boyutlarını içermez. Anne figürü aktif şefkat göstermek yerine çaresizlik içinde pasif bir teslimiyet sergiler; yere çökmesi, bireyleşmeyi destekleyen sevgi kapasitesinin askıya alındığını yansıtır. Baba ise önce saldırganlıkla, ardından yıkımla belirir. Her iki tepki de Gregor’u bireysel varlık olarak tanımaktan uzaklaştırır; onun konumu bastırılması gereken bir nesneye indirgenir.

Sevgi, işlevini yitirerek korku, tiksinti ve denetim arzusuna dönüşür. Fromm’un yabancılaşma anlayışında birey, üretkenliğin ötesinde varoluşuyla da değer taşır (Fromm, 1982). Ancak Gregor’un insanlık vasfı, fiziksel dönüşümünden çok, ailesinin onu tanıma iradesinden vazgeçmesiyle silinir. Devam eden sahnede yaralı ve güçsüz biçimde yerde sürünen Gregor’un annesine seslenişi, yardım talebinin ötesinde varlık arzusunun son ifadesi olarak okunabilir.

“Gregor annesine bakarak, usulca anne, anne diye seslendi... annesi yine haykırdı... babasının kollarının arasına düştü” (Kafka, 2015, s. 22).

Bu kısık sesleniş, Fromm’un (1985) tanımladığı anlamda sevgi ilişkisine dâhil olma talebini içerir: Sevgi, korkuyu aşabilmeli, bireyi tanıma ve sorumluluk alma cesaretiyle şekillenmelidir. Ancak anne figürünün tepkisi, bilmeye dayalı sevgi yönelimi taşımak yerine panik hâlindeki estetik tiksintiye teslim olur. Sahnenin başında başını yana eğerek Gregor’u “görmeye” çalışması, tanıma yönünde zayıf bir girişimdir; fakat karşılaştığı beden görüntüsü, bu ihtimali bastırır. Kafka’nın betimlemeleri, Fromm’un insanî bütünlüğü dışlayan beden normları kavramını edebî bir tezahüre dönüştürür: Gregor’un kararmış kabuğu, omuzsuz gövdesi, düzensiz hareket eden çoklu bacakları ve insan bakışını karşılamayan donuk gözleri, annede korkunun yanı sıra tanıdıklığın yitimiyle ilişkili derin bir kayıp duygusu uyandırır.

Annenin haykırarak babaya sığınması, fiziksel korkuya ve psikolojik düzeyde otoriteye yönelen bilinçsiz bir teslimiyetin ifadesidir. Fromm’un (1982) “akıl dışı yetke” kavramı, bireyin tehdit anında sevgi ya da anlayış yerine güce yönelme refleksi geliştirdiğini vurgular. Baba figürü, koruyucu konumdan uzaklaşarak ilerleyen sahnelerde şiddetle bütünleşecek bir güç odağına dönüşür.

“Babası vahşiler gibi bağırarak Gregor’u sıkıştırmayı sürdürüyordu. Sopasının ucuyla dürterek doğru yönü bulmasına yardım etti; bir de şu tiz seslerle bağırmasa ne olurdu sanki! Gregor’un ardında kopan gürültüye bakıldığında, bir değil birkaç babanın bağırıldığını sanmak mümkündü...” (Kafka, 2015, s. 23).

Gregor’un babası, Fromm’un (1982) “akıldışı yetke” tanımını karşılayan otorite figürüdür; sevgi ya da rasyonel rehberlik yerine, bağırma ve şiddet yoluyla denetim kurar. Bedensel düzeyde sopa darbeleri ve yönlendirme girişimi, yardım değil, itaatın zorla sağlandığı bir disiplin pratiğine dönüşür. Duygusal düzeyde ise bu müdahale, Gregor’un bir birey olarak tanınmasını engeller; sevgi ve empati yerini kalıcı bir dışlanma ve korku atmosferine bırakır.

Bağırışların “birkaç kişiye” aitmiş gibi yankılanması, otoritenin birey üzerindeki ezici etkisini katmerlendirir. Fromm’un (1982) otoritenin içselleştirilmesi kavramıyla değerlendirildiğinde, baskı dışsal bir müdahale olmaktan çıkar; bireyin zihninde çoğullaşarak yeniden üretilir. Tekil bir figürden yönelen şiddet, Gregor’un algısında çoğul otoritelerin baskısına dönüşür ve kişi sürekli bir kuşatma yanılsamasıyla yaşamaya mahkûm edilir. Fromm’un (1982) yabancılaşma anlayışı, toplumsal ilişkilerin

Avşar, G. Ve Kaplan, Ş. O. (2025). “Sevgi, Otorite Ve Ailede Tanınma Krizi: Kafka’nın *Dönüşüm*’üne Fromm’cu Bir Yaklaşım” *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 12, S. 36, s.209-224

Makale Geliş Tarihi: 30 Haziran 2025 Kabul Tarihi: 24 Eylül 2025

ötesinde bireyin bedeniyle kurduğu bağı da içerir. Kafka'nın anlatısında bu kırılma, Gregor'un beslenme pratiklerindeki ani değişimle belirginleşir.

“Eskiden çok sevdiği sütün tadı şimdi tiksindirici gelmişti... seveceği düşünülerek kız kardeşi tarafından getirilen süte sırtını döndü” (Kafka, 2015, s. 26).

Grete'nin Gregor'a süt getirmesi, yüzeyde şefkatli bir davranış gibi görünse de Fromm'un (1985) sevgi anlayışında yer alan bilme ve gerçek hâliyle kabul etme ilkeleri açısından sorunludur. Süt, Gregor'un mevcut durumu göz önüne alınması yerine, geçmişteki tercihleri temel alınarak sunulmuştur. Bu davranış, bireyin şimdiki ihtiyaçlarını tanımadan geçmiş kimliğine yönelen bir sevgi biçimi sunar ki bu, Fromm'a göre bilinçli ve ilişkiye dayalı bir bağlılıktan ziyade alışkanlığa indirgenmiş bir tepkidir.

Sütün Gregor için artık “tikindirici” olması, yaşadığı fizyolojik bir dönüşümün yanı sıra, Fromm'un (1982) tanımladığı anlamda kimlikten uzaklaşma ve kendilikle de bağın kopmasıdır. Bireyin çevresine ve kendi arzularına yabancılaşması, derin bir varoluşsal kopuşu temsil eder. Grete'nin tutumu ise bu yabancılaşmaya duyarsız kalır; sevgi, zamanla güncellenmeyen bir role bağlı kalır. Beslenme deneyiminde açığa çıkan kopuş, kız kardeşin Gregor'a yönelik tavırlarında da benzer bir duyarsızlıkla sürer.

“Kız kardeşi... Gregor'un kanepenin altında olduğunu fark edince... dışarı koştu, kapıyı ardından kilitledi” (Kafka, 2015, s. 27).

Grete'nin Gregor'u görür görmez verdiği tepki, şefkatten çok korku ve tiksinti karışımıdır. Fromm'un kriz anlarında sıranan sevgi anlayışı bu noktada çöker; kız kardeşin tavrı, duygusal bağlılıktan ziyade normatif beklenti ve bedensel bütünlüğe yönelir. Sevgi, insan sureti korunduğu sürece sürmüş, görünüm bozulduğunda geçerliliğini yitirmiştir.

Kapının kilitlenmesi fiziksel bir tedbir olmasının yanında, Gregor'un ailevi ve insani sınırların dışına itilmesinin sembolik ifadesidir. Grete'nin yaklaşımı, kardeşlik bağından uzaklaşıp mesafeli ve görev temelli bir bakıma dönüşür. Kafka'nın anlatısında bu değişim, yiyecek sahnesinde belirginleşir:

“Sütün yerine ne geleceğini merak eden Gregor'un kafasında tahminler uçuşmaktaydı, fakat iyi niyetli kız kardeşinin ona ne hazırladığını asla bilemezdi. Kız kardeşi onun ağız tadını öğrenmek için eski bir gazetenin üzerine pek çok çeşit yiyecek koyup getirmişti” (Kafka, 2015, s. 28).

Grete'nin farklı yiyecekler sunması ilk bakışta özenli bir çaba izlenimi verse de, Fromm'un sevgi tanımıyla karşılaştırıldığında duygusal bağlılıktan çok gözlem odaklı bir tavrı yansıtır. Fromm'a göre sevgi, yardım etmenin ötesinde kişinin iç dünyasını tanımaya yönelik bilinçli bir ilgidir (Fromm, 1985). Grete ise Gregor'u anlamaya çalışan bir özne olmaktan ziyade, tepkilerini izleyen bir dış göz konumuna yerleşir. Yiyeceklerin eski bir gazete üzerine bırakılması, bu mesafeyi sembolik düzeyde derinleştirir ve Fromm'un “saygı” ile “değer verme” ilkelerine aykırı bir tutum sergiler (Fromm, 1982). Gregor'un kız kardeşinin ne hazırladığını “asla bilememesi”, bedensel engelin ötesinde iki kardeş arasındaki bağın çözülüşünden kaynaklanır. Bakımın biçimselliğe indirgenmesiyle ortaya çıkan yabancılaşma, kısa süre içinde Gregor'un aile içindeki konumunu ekonomik işlev üzerinden tanımlamasıyla daha da derinleşir.

“O günlerde tek bir amacı vardı Gregor'un: aileyi derin bir umutsuzluğa sürükleyen iflası olabildiğince çabuk unutturmak. (...) Ne güzel günlerdi... ama aralarında sıcak içtenlik bitmişti” (Kafka, 2015, s. 31).

Gregor'un yaşam amacı, kişisel gelişim yerine ailenin ekonomik krizini telafi etmeye yönelmiştir. Fromm'a (1982) göre böylesi bir özveri, sevginin özgür bir bağ niteliğini kaybederek sorumluluk ve yararlılık temelinde işlevsel bir bağlılığa dönüşmesidir. Gregor'un değeri, insan olarak varlığından çok maddi katkı kapasitesi üzerinden belirlenir. Sevgi bağı yüzeyde sürse, içerik giderek boşalır ve anlamını kaybeder. Fromm'un (1985) vurguladığı üzere sevgi, yalnızca bir duygulanım değil; süreklilik, derinlik ve sorumluluk içeren bir ilişkidir. İşlev temelli ilişki biçimi, Kafka'nın anlatısında özellikle geçim meselesi gündeme geldiğinde daha belirginleşir.

“Söz dönüp dolaşıp evi geçindirme konusuna geldiğinde Gregor kapıdan çekiliyor, kendini

utanca kaptırıyordu” (Kafka, 2015, s. 33).

Sahne, Gregor’un üretkenliğini kaybetmesiyle birlikte varoluşsal bir değersizlik duygusuna sürüklendiğini gösterir. Fromm’a (1982) göre bireyin kendi değerini başkalarının beklentileri üzerinden tanımlaması, yabancılaşmanın en tehlikeli biçimini oluşturur. Gregor artık çalışamaz bir figür olmanın ötesinde, insan gibi hissedemeyen bir varlık hâline gelmiştir.

“Gregor, kız kardeşinin ona bakmaktan rahatsız olduğunu, bundan sonra da hep rahatsız olacağını, gövdesinin kanepenin altında görünen şu küçük parçasının bile onu kaçırmaya nasıl zorladığını o an anladı. (...) İlk on dört gün anne babası Gregor’un yanına girmeyi göze alamadılar; Gregor onların kız kardeşinin çabasını nasıl övdüklerini sık sık işitiyordu, oysa eskiden, onu nasıl da işe yaramazın teki olarak yaftalayıp söylenirlerdi” (Kafka, 2015, ss. 34-35).

Gregor’un bedeninin küçük bir hareketinin bile Grete’yi ürküterek uzaklaştırması, bedensel dönüşümün ötesinde, derin bir ontolojik dışlanma biçimine işaret eder. Fromm’a (1985) göre sevgi, insanın bütün varoluşunu kavrayabilme yetisidir; bireyi araçsal yararlarıyla değil, içsel dünyasıyla birlikte anlama çabasını içerir. Grete’nin artık Gregor’un varlığına tahammül edememesi ise, bu bütünlüğün tanınmadığını; hem bedeninin hem de benliğinin reddedildiğini düşündürür. Bu kopuş, Fromm’un modern insanın duygusal yakınlıktan kaçınarak içsel sorumluluktan uzaklaştığına dair eleştirisini destekler niteliktedir. Sevginin yerini utanç, korku ve mesafe almış; Gregor bir özne olmaktan çıkarak katlanılması gereken bir nesneye indirgenmiştir.

Gregor’un iç dünyasında, Grete’nin en küçük hareketine ürkek bir tepki vermesi, fiziksel mesafe kadar derin bir varoluşsal krizi yansıtır. Bedeninin farklılığıyla değil, bütünüyle benliğiyle kabul edilmediğini fark etmesi, insan olmanın en temel deneyimi olan tanınma arzusunun sarsılışıdır. Grete’nin uzaklaşması, sevginin koşullara bağlı bir kabule indirgenmiş olduğunu açığa çıkarır. Ailesi onu fayda sağladığı sürece yanında tutmuş, fakat bedensel dönüşümle birlikte artık bir “yük” olarak algılamaya başlamıştır. Gregor, öz-değerini içeriden kuramadığı için dışsal bakışların reddiyle tüm varoluşunu tehdit altında hisseder. Sessizliği ve geri çekilişi, iç dünyasında giderek büyüyen yabancılaşmanın göstergesidir; varlığını korumak yerine, başkalarının atfettiği değersizlikle tanımlanır.

Aile ile Gregor arasındaki bağ, içtenlikten uzak, zorunlu bir birlikte yaşam hâline dönüşür. Kafka bu kırılmayı, bireyin işlevini yitirdiği anda tanınma hakkından nasıl hızla mahrum bırakıldığını göstererek dile getirir. Anne ve babanın ilk iki hafta boyunca Gregor’un odasına girmemesi, yalnızca iğrenme ya da tedirginliğe bağlanamaz. Bir yandan üretkenlik kaybı, Gregor’un aile içindeki meşruiyetini ortadan kaldırır ve onu faydasız bir varlık olarak görünmez kılar; Fromm’un (1982) koşullu sevgi eleştirisi de bu noktada karşılığını bulur. Öte yandan ebeveynlerin geri çekilişi, psikolojik ve duygusal bir yıkımın dışavurumudur. Anne, koruma yükümlülüğü ile bedensel yabancılaşma arasındaki çatışmada pasif bir geri çekiliş yaşarken; baba, otorite figürü olarak çaresizliğini saldırganlık ve mesafeyle gizler. Dolayısıyla odadan uzak duruş, işlevsel fayda kaybı ile korku, suçluluk ve çaresizlikten doğan derin duygusal çöküşün de göstergesidir.

Grete’nin bakım girişimlerinin aile üyeleri tarafından sürekli takdir edilmesi, sevginin bir eylem değil, performansa dayalı bir değerlendirme ölçütü üzerinden tanımlandığını gösterir. Fromm’a (1985) göre böyle bir yaklaşım, sevginin üretken doğasına aykırıdır; çünkü kişiyle bağ kurmak yerine davranışın işlevselliğine anlam yükler. Sevgi, karşılıksız bağlılık niteliğini yitirerek, övgüye layık görülen rollerin ödüllendirilmesine indirgenir. Aile de ilerleyen zamanda sevgi anlayışını ve aidiyet ilişkisini araçsal bir zeminde yeniden kurar. Performansa dayalı takdir düzeni, aile içi otoritenin en keskin karşılığını baba figüründe bulur:

“Dönüşümünün ilk gününden beri babası ona sert davranmak yanlıydı. Bu yüzden, babasının önünden koşarak kaçmaya başladı, babası durduğunda duruyor, hareket ettiğinde çabuk çabuk kaçıyordu.” (Kafka, 2015, s. 42)

Gregor’un babasının hareketlerine göre konum alması ve hızla uzaklaşması, yüzeyde bir böceğin

içgüdüsel tepkisi gibi görünse de, özünde çocuklukta içselleştirilmiş otoriteye karşı gelişmiş bedensel bir koşullanmayı yansıtır. Fromm'un (1982) tanımında irrasyonel otorite, anlayış ya da sevgiden değil; korkudan, itaatten ve ceza mekanizmalarının iç dünyaya yerleşmesinden beslenir. Gregor'un, dönüşüm geçirmesine rağmen, babasının varlığı karşısında sergilediği refleksif korku, otoritenin dışsal bir baskıdan çok, benliğin yapısal bir bileşeni hâline geldiğini gösterir. Kendi bedenine yabancılaşan birey bile, bu otorite karşısında içten gelen bir boyun eğişle davranmayı sürdürür. Takip sahnesini izleyen elma saldırısı, otoriteyi disipline edici yönlendirmeden mutlak tahakküme taşır:

“Babası onu elma bombardımanına tutmayı kafasına koymuştu. Büfenin üzerindeki meyve tabağından kapıldığı elmaları cebine doldurmuş, nişan alma gereksinimi duymadan, birbiri ardı sıra fırlatıyordu elmaları. Yavaşça fırlatılan bir elma, pek de zarar vermeden Gregor'un sırtından sıyrılıp geçti. Fakat onun ardından gelen elma, tam içine saplandı.” (Kafka, 2015, s. 43).

Babanın Gregor'a fırlattığı elma, kaba kuvvetin ötesinde, oğlun aileden dışlanması ve reddedilişinin simgesel bir ifadesidir. Fromm'un otorite tipolojisinde elma saldırısı, irrasyonel otoritenin en uç biçimi olan mutlak tahakküme karşılık gelir. Mutlak tahakküm, yönlendirme ya da disiplin amacı taşımayan, diyalogu imkânsızlaştıran, açıklamaya veya anlamaya alan bırakmayan ve tek yönlü cezalandırmaya indirgenen bir otorite tarzıdır. Baba, Gregor'u etik ya da duygusal sorumluluk nesnesi olarak değil, aile düzenini tehdit eden ve ortadan kaldırılması gereken bir varlık olarak konumlandırır. Elma fırlatma eylemi, hem fiziksel şiddetin hem de otoritenin içselleştirilmiş hâkimiyet kurma arzusunun sembolik dışavurumuna dönüşür.

Baba figürü, aile içindeki otoriteyi sevgiyle yönlendirmek yerine dışlayıcı ve bastırıcı bir güç aracılığıyla sürdürür. Elmanın Gregor'un bedenine saplanması, fiziksel acının ötesinde ailede kalan son duygusal bağın da kopuşunu simgeler. O andan itibaren baba, karşısındaki varlığı hasta bir oğul ya da yardıma muhtaç bir aile ferdi olarak algılamaz; ev içi düzeni tehdit eden istenmeyen bir unsur olarak konumlandırır. Aidiyetin tamamen sarsıldığı aşamadan sonra anlatı, aile içi birlikteliğin sevgi veya bağlılıktan, salt zorunluluk duygusundan beslendiğini açığa çıkarır.

“Gregor'a düşman gibi davranmamak, iğrenmeyi bastırıp katlanmak, sadece hoş görerek katlanmak, aile olmanın getirdiği bir zorunluluktur.” (Kafka, 2015, s. 45)

Fromm'un (1985) sevgi anlayışı, özgür iradeye dayalı, sorumluluk ve kabul eksenli bir ilişki biçimini esas alır. Oysa burada anlatılan tahammül, sevginin bastırılmış tiksintiyle yer değiştirdiği, sosyal rol beklentilerinin duygusal gerçekliğin önüne geçtiği bir yabancılaşma biçimini yansıtır. Gregor artık sevilen bir özne olmaktan çıkar, yalnızca aile içi yükümlülüklerin gölgesinde tolere edilen, varlığına katlanılan bir fazlalık hâline gelmiştir. “Düşman gibi davranmamak” ifadesi, sevginin yerini şiddetin ertelendiği bir tür sessiz gerilime bıraktığını; ilişkilerin etik bağdan değil, normatif zorunluluktan beslendiğini gösterir. Kafka'nın sunduğu bu aile temsili, Fromm'un üretken olmayan sevgilere, içi boşalmış aidiyet formlarına ve yapay birlikteliklere yönelttiği eleştirinin edebî bir yansıması niteliğindedir. Sevgi bağının içerikten koparak zorunluluk düzeyinde sürmesi, kız kardeşin bakım pratiğinde en somut hâlini bulur:

“Kız kardeşi, Gregor'un damak zevkini hiç düşünmeden, rasgele bir yiyeceği ayağıyla itiyor, akşam döndüğünde yemekler yenmiş mi yoksa artık pek sık olduğu gibi hiç dokunulmamış mı aldırmandan, bir süpürgeyle kalanları topluyordu. (...) Fakat biraz sonra Gregor da ailesiyle ilgilenme isteğini yitiriyor, ona iyi bakmadıkları için hepsine öfkeleniyordu. (...) Dışarıda çalışmaktan yıpranan kız kardeşi Gregor'a eskisi gibi özen göstermekten sıkılsa da onun yerine bu zor görevi annesinin üstlenmesi gerekmezdi aslında.” (Kafka, 2015, ss. 48-49)

Gregor'a sunulan bakımın giderek niteliksizleşmesi ve onun ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi, Fromm'un (1985) koşulsuz sevgiden uzak, üretken olmayan bağ biçimlerine işaret eder. Roman boyunca ailesine karşı sessiz bir sadakat içinde olan Gregor'un, ilk kez kırgınlık ve öfke hissetmesi, dışlanmışlığın ve ailesine karşı olan sevgisinin karşılıksız kaldığını fark etmesinden kaynaklanır. Fromm'a göre sevgi, tanınma olmadan sürdürülemez; tanınmayan sevgi ya içe çekilir ya da öfkeye dönüşür. Gregor'un öfkesi, duygusal yabancılaşmanın içsel tezahürü olarak okunur. Bu noktada Gregor için sadece kurban

denilmesi yeterli gelmez, durum, bireyin bilinç kazanması olarak görünür; ailesine yönelik ilgisini yitirmesi, üretken sevgiye dayanan sorumluluk duygusunun çözülmesidir.

Ailenin Gregor’u özne olarak değil, işlevini yitirmiş bir yük olarak görmesi, Fromm’un yabancılaşmış birey tanımıyla örtüşür. Sevgi görünürde mevcuttur, fakat eylem düzeyinde yoktur; ilişki fayda, korku ve görev gibi araçsallaşmış duygularla biçimlenir. Gregor’un odasının ihmal edilmesi, onunla iletişim kurulmayışı ve nihayetinde sessizce yok oluşu, bireysel dışlanmanın ötesinde aile yapısının içsel çözülüşünü imler.

İlk dönüşümün ardından Gregor’un kapı arkasından konuşmaya çalıştığı sahnede sesi boğuk ve anlaşılmaz çıkar; bu durum, fiziksel değişimin yanı sıra iletişim bağının da kopuşunu gösterir. İlk haftalardan sonra aile üyeleri odaya doğrudan girmez, yalnız yiyecek bırakmakla yetinir. Annenin kısa süreliğine içeri girmeyi denemesi ve Grete’nin giderek bakım sorumluluğunu ihmal etmesi, iletişimsizliğin ve uzaklaşmanın kalıcılaştığını ortaya koyar. Romanın son bölümünde Gregor, odasında tamamen yalnız kalır; aile üyeleri onunla artık ne konuşur ne de ilgilenir. Gündelik yaşam, varlığını dışlayacak biçimde devam eder ve Gregor sessizce ölür.

Anlatı boyunca Gregor’un kendi bedenine, ihtiyaçlarına ve sesine yabancılaşması; hatta zamanla kendisini üçüncü tekil şahısla anmaya başlaması, dönüşümün hem bedensel hem de dilsel düzeyde gerçekleştiğini gösterir. Üretkenlik sona erdiğinde Gregor artık insan olarak görülmez, “görülmeyen bir şey”e dönüşür. Yabancılaşma yalnız çevresinin bakışlarında değil, Gregor’un benlik algısında da belirir. Yataktan doğrulmakta zorlanması, açlık hissetmesine rağmen yiyeceklerden tiksimesi ve özellikle kendisinden üçüncü şahıs olarak söz etmesi, benlik algısının içeriden çözülüşünü açığa çıkarır.

Aile içindeki roller, Fromm’un “yetkeye boyun eğme” eleştirisini destekler. Baba figürünün cezalandırıcı otoritesi, annenin edilgen sessizliği ve Grete’nin koruyuculuktan dışlayıcılığa evrilen tutumu, ailenin sevgi yerine hiyerarşi ve fayda ekseninde işleyen bir denetim mekanizmasına dönüştüğünü gösterir. Böylece aile, ekonomik rollerle sınırlı kalmayan bir baskı mekânı hâline gelir; bireyin değerinin sürekli test edildiği, tanınmanın belirli ölçütlere bağlandığı kapalı bir iktidar yapısı ortaya çıkar. Gregor’un bağıllığındaki çözülme, anlatının en çarpıcı dönemeçlerinden biri olarak belirir. Bu çözülüş, sevgi ve kabul görme imkanından mahrum bırakıldığı hissiyatıyla derinleşir. Fromm’un vurguladığı üzere, sevgi ile tanınma birbirinden ayrılmaz; bu eksiklik bireyin aile içindeki konumunu ve benlik algısını zayıflatır. Gregor’un giderek artan yalnızlığı, nihayet kız kardeşin açık reddiyle en görünür hâline ulaşır; anlatı, aile içindeki son bağların da kopuşunu sahneye taşır:

“Kız kardeşi, sevgili anneciğim ve babacığım, (...) böyle sürmesi mümkün değil artık. Siz anlamasanız da ben anlıyorum. Bu hilkat garibesine abimin adıyla seslenmek istemediğim için sadece ondan kurtulmamız gerek diyorum. Ona bakmak, olan bitene katlanmak için her şeyi yaptık, bu konuda hiç kimse biz de kusur bulamaz. Kız yerden göğe kadar haklı, dedi babası kendi kendine konuşur gibi.” (Kafka, 2015, s. 56)

Grete’nin “hilkat garibesini” ifadesiyle Gregor’u açıkça reddetmesi, yabancılaşma sürecinin doruk noktasıdır. Sevginin tanınma, sorumluluk ve özen gerektirdiğine dair yaklaşımın karşısında, burada sevgi yerini açık dışlamaya, bağ ise öfkeye bırakır. Grete’nin sertleşen sesi, masaya vurması ve Gregor’un ismini anmaktan kaçınması, bireyin aile içinde artık utanç ve tehdit unsuru olarak konumlandırıldığını ortaya koyar.

Babanın “Kız yerden göğe kadar haklı” sözüyle bu tutumu desteklemesi, otoriter bir refleksin ötesinde ekonomik yükü ortadan kaldırma isteği, aile düzenini koruma arzusu ve toplumsal utanç duygusuyla bağlantılıdır. Evin otoriter temsilcisi olarak baba, kızının sözlerini onayladığında Gregor’un artık aile üyesi konumundan çıkarak aileyi felce uğratan bir yük ve tehdit olarak tasdik edildiğini göstermiş olur. Bu onay, ailede kalan son bağları koparır; baba, duygusal sorumluluk yerine düzenin sürdürülmesini tercih eder.

Gregor artık işlevsiz bir birey yerine ev içi düzeni bozan ve istikrarı tehdit eden bir unsur olarak algılanır. Koşula bağlı sevgi anlayışı edebî düzlemde çöküşe uğrar: sevgi katkıya endekslendiğinde kırılanlaşır,

işlev kayb olduğunda duygusal bağ çözülür. Grete'nin "Eğer Gregor olsaydı, çoktan giderdi" sözü, bireyin özne olmak yerine, beklentileri karşılama ölçüsünde değerlendirildiğini açığa çıkarır; varlık yüceltilmez, yokluk idealleştirilir.

Ailedeki duygusal dayanışma yerini fayda merkezli hesaplamalara bırakır. Gregor'un varlığı, hem ekonomik hem de toplumsal düzeyde yük hâline gelir; kiracıların huzurunu bozması, artık maddi bir tehdit olarak algılanmasına yol açar. Kafka, bu sahne üzerinden bireyin değerinin üretkenlik kapasitesiyle sınırlandırıldığı bir düzeni açığa çıkarır. Katkı sunmayan birey görünmezleşir; Gregor'un başına gelen sistematik bir silinmedir.

Grete'nin giderek soğuyan tavırları, bakımın devamlılık ve emek boyutunu yitirmesiyle birleşerek aidiyetin fayda üzerinden tanımlandığını açığa çıkarır. "O artık Gregor değil" ifadesi, kişilik yerine işlev temelinde tanınmayı imler. Sevgi, burada nesneleşir ve metalaşır.

Dönüşüm, yalnızca Gregor Samsa'nın bireysel trajedisini anlatmaz; modern toplumun en mahrem bağlarını dahi fayda, işlev ve katlanma mantığına indirgediğini gözler önüne serer. Sevginin koşulsuz bağlılıktansa, üretkenlik ve katkıyla ölçülen bir değerlendirme ölçütüne dönüşmesi, aileyi sığınak olmaktan çıkarıp yabancılaşmanın merkezine yerleştirir. Kafka'nın alegorisi, Bauman'ın (2012) kırılgan, geçici ve fayda merkezli modern bağlara dair çözümlemeleriyle birleştiğinde, mahremiyetin ticarileşen, hızla tüketilen bir zemine kaydığını düşündürür. Giddens'in (2010) mahremiyetin özerklik ve işlevsellik temelinde yeniden biçimlendiğine dair tespitleri ise, Gregor'un aile içindeki yerini yitirirken somut karşılığını bulur. Böylece edebiyat ile sosyoloji arasında kurulan bu kesişim, *Dönüşüm*'ü sadece bireysel bir yok oluş öyküsü olmaktan çıkarır, çağdaş insanın ilişkilerindeki kırılganlığı ve aidiyetin çözülüşünü sergileyen çarpıcı bir toplumsal alegori hâline getirir.

SONUÇ

Franz Kafka'nın *Dönüşüm* adlı eseri, modern bireyin toplumsal yapılarla sınırlı kalmayan, en yakın aidiyet halkası olan aile içerisinde de nasıl silikleştiğini, yabancılaştığını ve nihayetinde görünmez hâle geldiğini ortaya koyan çarpıcı bir anlatıdır. Gregor'un geçirdiği dönüşüm, fiziksel bir değişimin ötesinde, tanınmayan, anlaşılmayan ve işlevini yitirdiğinde dışlanan bireyin trajedisini simgeler. Bu çözülüş, bireyin kendi varlığıyla birlikte sevginin, aidiyetin ve etik sorumluluğun da aşındığı bir yapının göstergesidir.

Erich Fromm'un sevgi, otorite ve yabancılaşma kavramları temelinde gerçekleştirilen çözümleme, *Dönüşüm*'de aile kurumunun çözülme dinamiklerini ve bireyin fayda merkezli ölçütler üzerinden değerlendirildiğinde ne denli kırılganlaştığını açığa çıkarır. Fromm'a göre sevgi, edilgin bir duygu değil; bilgi, ilgi, sorumluluk ve saygının bütünleştiği etik bir etkinliktir. Gregor'un ailesiyle kurduğu ilişkiler, bu üretken temelden saparak işlevselliğe indirgenmiş bir bağlılığa, oradan da bastırılmış öfke ve nihai reddedilişe dönüşür. Bununla birlikte Fromm'un yaklaşımı, sevginin etik boyutunu önceliklendirmesi nedeniyle cinsiyet, bakım emeği ve ekonomik bağımlılık gibi yapısal belirleyicileri geri plana iter. Gilligan'ın (2003) bakım etiği, aile içi sorumlulukların cinsiyet temelli dağılımını; Bourdieu'nün (1999) habitus kavramı ise üyelerin konumlanışlarını belirleyen sosyo-kültürel yatkınlıkları görünür kılarak alternatif yorum imkânları sunar.

Otoriter baba, edilgen anne ve koruyuculuktan dışlayıcılığa yönelen kız kardeş figürleri, Fromm'un "irrasyonel yetke" ve "koşullu sevgi" kavramlarının dramatik karşılıklarıdır. Gregor, üretkenliği sürdüğü ölçüde kabul görür; bedensel farklılaşma, sesin yitimi ve kimliğin çözülmesiyle birlikte aile tarafından yabancı, hatta düşman olarak algılanır. Annenin edilgenliği yalnızca bireysel zaafın değil, aynı zamanda aile içindeki güç dengeleri ve ekonomik bağımlılığın sonucudur. Fromm'un yaklaşımında edilgenlik, sevgi ve sorumluluk kapasitesinin bastırılmasıyla ilişkilidir; birey otoriteye direniş yerine uyum göstermeyi seçer. Gregor'un annesi de koruyuculuğunu babanın otoriter baskısı ve ev içi rollerin katılığı karşısında sürdüremez. Sevginin koşula bağlandığı bu anlatı, modern toplumda bireyin görünmezleşmesini ifşa eder; aile çözülmesini ise duygusal ihmalin ötesinde, etik sorumluluğun tasfiye edildiği bir varoluş formu olarak sunar.

Fromm'un idealize ettiği üretken sevgi anlayışı, çatışmalı ve baskı altındaki aile yapılarında, özellikle ekonomik belirsizlikler ve toplumsal denetim altında, uygulanabilirliğini yitirebilir. Kafka'nın çizdiği aile portresi, bireysel ahlaki zafiyetlerin yanında, sistemsel zorunluluklarla da bağlantılıdır.

Kafka'nın *Dönüşüm*'ü, 20. yüzyılın başındaki aile yapısının çözülme biçimlerinin yanı sıra dijital kapitalizmin şekillendirdiği çağdaş aile ilişkilerini anlamlandırmaya elverişli bir kuramsal zemin niteliğindedir. Dijital toplumda sevgi, görünürlük, performans ve fayda ekseninde yeniden tanımlanmakta; koşulsuz ilgi, ölçülebilir başarı ve karşılıklılık ilkelerine indirgenmektedir. Bireyin değeri, ekonomik üretkenlik kapasitesinin yanı sıra dijital ortamlarda yarattığı görünürlük, etkileşim ve veri üretimi üzerinden belirlenmektedir (Turkle, 2011; Zuboff, 2019). Zuboff'un "gözetim kapitalizmi" kavramı, duygusal etkileşimlerin dahi piyasa mantığına ve veri çıkarım süreçlerine entegre edildiğini; Giddens'in (1991) "geç modernlikte ilişkisel bağların kırılganlığı" tespiti ise bağların sürekliliğinin yerini anlık tatmin ve fayda hesaplarına bıraktığını ortaya koymaktadır.

Gregor'un ekonomik işlevini kaybetmesiyle aile içindeki statüsünün hızla gerilemesi, günümüz dijital ekonomisinde üretim sürecinin dışında kalan –işsizler, yaşlılar ya da görünmeyen bakım emeğini üstlenenler– bireylerin maruz kaldığı sembolik dışlanma ve görünmezleştirme pratikleriyle benzerlik göstermektedir. Fromm'un üretken sevgi anlayışı, etik bir bireysel idealin ötesinde, dijitalleşmiş ve metalaşmış ilişkiler karşısında yeniden inşa edilmesi gereken alternatif bir toplumsal değer rejiminin ifadesi olarak konumlanmaktadır.

Dönüşüm, bireysel bir yabancılaşma öyküsü olmasının yanında modern ailede sevgi, sorumluluk ve tanınma biçimlerinin kırılganlığını açığa çıkaran güçlü bir alegoridir. Gregor'un böceğe dönüşmesi, işlevini yitiren bireyin insanlığından soyundurulmasını simgeleyen çok katmanlı bir metafordur. Kafka'nın karanlık ve sembolik dili, Fromm'un insan merkezli etik toplumu için önerdiği üretken sevgi anlayışıyla kesişerek, aile bağlarının fayda odaklı bir değiş-tokuş mu yoksa emek ve karşılıklı sorumlulukla örülen bir bağ mı olacağı sorusunu yeniden düşünmeye davet eder.

KAYNAKLAR

- Arık, Ş. (2013). Murat Gülsoy'un Geçmiş Zaman Elbiseleri İsimli Hikâyesi Ve Franz Kafka'nın *Dönüşüm* Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (29), 75–98.
- Ayberk, C. (2025). Mekânın Normale Uymak Ya Da Uymamak İşte Bütün Mesele Bu: *Dönüşüm* Öyküsünün Nitel Analizi. *Coğrafi Bilimler Dergisi / Turkish Journal of Geographical Sciences*, 23(1), 206–235. doi:10.33688/aucbd.1335087
- Bauman, Z. (2012). *Akışkan aşk: İnsan ilişkilerinin kırılganlığına dair* (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Versus Kitap.
- Bourdieu, P. (1999). *Outline Of A Theory Of Practice*. Richard Nice. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bulut, S. (2019). Toplum-Birey-Cinnet Üçgeni Ve Böceklenen Yaşamlar: Toplum Böceği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 59–70. doi:10.18069/firatsbed.538641
- Corngold, S. (1973). *Franz Kafka: The necessity of form*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Deligöz, E. (2024). Franz Kafka's The Metamorphosis story in the context of the concept of alienation and Karl Marx's thoughts. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 65–78. doi:10.5281/zenodo.10829011

- Freud, S. (2011). *Haz ilkesinin ötesinde ben ve id* (A. Babaoğlu Çev.) (3. Basım). İstanbul: Metis. (1921)
- Fromm, E. (1982). *Sağlıklı Toplum* (Y. Salman & Z. Tanrısever, Çev.). İstanbul: Payel Yayıncılık.
- Fromm, E. (1985). *Sevme Sanatı* (I. Gündüz, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Fromm, E. (2015). *Özgürlükten Kaçış: Faşizm, Demokrasi Ve Özgürlük Üzerine* (Ş. Yeğin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- Giddens, A. (2010). *Mahremiyetin dönüşümü: Modern toplumlarda cinsellik, aşk ve erotizm* (İ. Şahin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gilligan, C. (2003). *In A Different Voice*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Gökçe, S., & Armağan, B. (2015). Edebî Görünümüyle Dasein: Gregor Samsa. *Current Research in Social Sciences*, 1(2), 20–26.
- Gündüz, U. (2011). Kafka Metinlerinde İletişim, İletişimsizlik Ve Yabancılaşma Olgusu Üzerine. *Selçuk İletişim*, 7(1), 83–95. doi:10.18094/si.51221
- Kafka, F. (2015). *Dönüşüm* (M. Kamil Utku, Çev.). İstanbul: Altıkırkbeş Yayınları.
- Karababa, S. (2018). Gogol’un “Palto” ve Kafka’nın “Dönüşüm” Romanlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(3), 1729–1745.
- Keskin, U. (2016). Franz Kafka’nın Eserlerinde Çalışma Hayatında Yabancılaşma Ve Aşırı Gayretkeşlik. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (49), 233–251.
- Kohzadi, H., Azizmohammadi, F., & Nouri, M. (2012). A study of Franz Kafka’s The Metamorphosis. *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, 2(2), 1600–1607.
- Koncavar, A. (2013). İletişim Açısından Modernist Bir Yazar: Franz Kafka Ve İmgelem Dünyası. *Marmara İletişim Dergisi*, 17(17), 44–59.
- Lestienne, S. (2020). Identities in Franz Kafka's Metamorphosis (1915) and In the Penal Colony (1919). *International Review of Literary Studies*, 2(1), 20–28.
- Moslehuddin, T. (2021). Existentialism in modern fiction: A critical review of The Metamorphosis and The Outsider. *International Journal of Business, Arts and Scientific Study*, 2(2), 86–90.
- Oruç, D. (2022). Devler Arasında Bir Gezinti: Ovid, Kafka, Auden ve Bruegel’de “Cezalandırma” üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *RumeliDE Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*(30), 1022-1031. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1188777>
- Rasheed, N., Khan, M. Y., & Rasheed, S. (2021). Philosophical exploration of absurdism and existentialism: A comparative study of Kafka’s work The Metamorphosis and The Trial. *Global Social Science Review (GSSR)*, 6(2), 94–100. doi:10.31703/gssr.2021(VI-II).10
- Sarı, A. (2011). Vaterbildrecherche in Orhan Pamuk’ Vaterbildrecherche in Orhan Pamuk’s “Der Koffer meines Vaters” Der Koffer meines Vaters” Der Koffer meines Vaters”; Oğuz Atay Oğuz Atay Oğuz

- Atay's "Brief an meinen "Brief an meinen Vater" und Franz Kafka und Franz Kafka und Franz Kafka's "Brief an den Vater Brief an den Vater Brief an den Vater". *Journal of Turkish Research Institute*(45), 89-120.
- Satır, M. E., & Bal, E. (2018). Franz Kafka'nın Dönüşüm'ünde Sosyal Dışlanmışlık Olgusu. *Folklor/Edebîyat*, 24(96), 191–200. doi:10.22559/folklor.305
- Sehrawat, D. (2017). The Metamorphosis: A quest for emotional identity. *Impetus – Xavier's Interdisciplinary Research Journal*, 6, 92–96.
- Turkle, S. (2011). Alone together: Why we expect more from technology and less from each other. Basic Books.
- Tükel, İ. (2012). Modern Örgütlerde Yabancılaşma Ve Kafka'nın Dönüşüm Romanının Bu Bağlamda Analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebîyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 34–50.
- Wardani, D. P., Pratiwi, D. A., Basuki, I., Cahyawati, E., & Murti, G. H. (2022). *Effect of alienation in Franz Kafka's The Metamorphosis*. *Scholars International Journal of Linguistics and Literature*, 5(11), 387–394. <https://doi.org/10.36348/sijll.2022.v05i11.003>
- Zuboff, S. (2019). The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power. PublicAffairs.

Yazarların Katkı Düzeyleri: Birinci Yazar %50, İkinci Yazar %50.
Etik Komite Onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.
Finansal Destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.